

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ПРИКАРПАТСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ
УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ ВАСИЛЯ СТЕФАНИКА**

Факультет історії, політології і міжнародних відносин

Кафедра історії України і методики викладання історії

**СИЛАБУС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
МЕТОДИКА НАВЧАННЯ ІСТОРІЇ І СУСПІЛЬСТВОЗНАВЧИХ
ПРЕДМЕТІВ У ПРОФІЛЬНІЙ ШКОЛІ**

Рівень вищої освіти – другий (магістерський)
Освітньо-професійна програма «Середня освіта (Історія)»
Спеціальність 014 (за предметними спеціальностями)
Спеціалізація 014.03 Історія
Галузь знань 01 Освіта/Педагогіка

Затверджено на засіданні
кафедри історії України
і методики викладання історії

Протокол № 2
Від 1 вересня 2023 р.

1. Загальна інформація	
Назва дисципліни	Методика навчання історії і суспільствознавчих предметів у профільній школі
Викладач (-і)	К.і.н., старший викладач Паска Богдан Валерійович
Контактний телефон викладача	0967192008 0500807580 (Viber)
Е-mail викладача	bohdan.paska@pnu.edu.ua
Формат дисципліни	Очний
Обсяг дисципліни	<u>3</u> кредити ЄКТС, <u>90</u> год.
Посилання на сайт дистанційного навчання	https://d-learn.pro/
Консультації	Четвер, 15.00–17.00
2. Анотація до навчальної дисципліни	
<p>Курс розроблено таким чином, аби надати учасникам навчального процесу – майбутнім магістрам за спеціальністю «Середня освіта (історія)» – необхідні знання, вміння та компетентності для оволодіння основами методики викладання історії та суспільствознавчих предметів у профільній школі. Дисципліна спрямована на здобуття професійних знань про структуру та зміст історії та суспільствознавчих предметів на профільному рівні загальної середньої освіти, досвід організації та проведення уроків, систему оцінювання рівня учнівських досягнень, дидактичні засади теорії і методики навчання курсів громадянської та історичної освітньої галузі. Курс повинен сприяти розвитку комунікабельності й методичної майстерності студентів. Метою дисципліни є підготовка вчителя історії і суспільствознавства, який володіє теоретичними знаннями з методики навчання історії та суспільствознавчих предметів, навичками проведення уроків із використанням сучасних технологій навчання, творчо підходить до навчального процесу, виховує повагу до національних та загальнолюдських цінностей, виховує активну громадянську позицію. „Методика навчання історії і суспільствознавчих предметів у профільній школі” є нормативною навчальною дисципліною зі спеціальності “Середня освіта (історія)”, яка викладається в 2-му семестрі в обсязі 3 кредитів (за Європейською Кредитно-Трансферною Системою ECTS). Особлива увага при вивченні курсу приділяється формуванню аналітичних навичок, вмінню доцільно використовувати отриманні знання для вирішення теоретичних та</p>	

прикладних проблем.

3. Мета та цілі навчальної дисципліни

Мета нормативної навчальної дисципліни «Методика навчання історії і суспільствознавчих предметів у профільній школі» – підготовка висококваліфікованих фахівців на другому (магістерському) рівні вищої освіти за галуззю знань 01 Освіта/Педагогіка, спеціальністю 014.03 Середня освіта (Історія); засвоєння і поглиблення студентами теоретичних і практичних знань, умінь і навичок студентів з методики викладання історії та суспільствознавчих предметів на профільному рівні загальної середньої освіти. Завданнями курсу є дослідження і опанування закономірностей навчання історії і суспільствознавчих предметів, методів та прийомів проведення навчальних занять для учнів профільної школи; виділення наскрізних понять курсів, формування в учнів понятійної системи; планування і проведення уроків за допомогою сучасних технологій і методів навчання; ознайомлення студентів із традиційними та інноваційними методами і технологіями навчання, прийомами і завданнями інтерактивного навчання старшокласників. За результатами навчання студенти мають вміти моделювати уроки з історії та суспільствознавчих предметів різних видів і типів, вільно добирати та оперувати методами і прийомами навчання предмету, постійно вдосконалювати свої професійні вміння протягом життя. Крім того, курс спрямований на отримання студентами теоретичних знань та практичних умінь, які дадуть їм змогу адекватно і ефективно використовувати одержані навички у майбутній професійній діяльності.

4. Програмні компетентності та результати навчання

Програмні компетентності:

ЗК 1. Здатність здобувати знання, самостійно шукаючи й опрацьовуючи інформацію, застосовувати їх у практичних ситуаціях діяти відповідально і свідомо на засадах усвідомлення цінностей громадянського суспільства; застосовувати знання в практичних ситуаціях.

ЗК 2. Здатність використовувати цифрові освітні ресурси, інформаційні та комунікаційні технології у професійній діяльності.

ЗК 3. Здатність планувати та управляти освітньою діяльністю на основі міжособистісної взаємодії, роботи в команді, спілкування з представниками інших професійних груп різного рівня, відповідально ставитися до своїх обов'язків.

ЗК 6. Здатність розробляти та презентувати освітні проєкти, управляти ними та мотивувати виконавців на досягнення спільної мети.

ФК 1. Здатність до поглиблення знань і розуміння предметної області та професійної діяльності.

ФК 2. Здатність використовувати інновації у професійній діяльності, проєктувати осередки навчання, виховання і розвитку учнів.

ФК 4. Здатність до моделювання змісту навчання, формування в учнів ключових компетентностей та здійснення інтегрованого навчання.

ФК 5. Здатність використовувати ефективні шляхи мотивації учнів до саморозвитку, спрямовувати їх на прогрес і формувати в них обґрунтовану позитивну самооцінку, враховувати в освітньому процесі вікові та інші індивідуальні особливості.

ФК 6. Здатність до конструктивної та безпечної, рівноправної й особистісно зорієнтованої взаємодії з учасниками освітнього процесу.

ФК 7. Здатність забезпечувати функціонування безпечного та інклюзивного освітнього середовища, використовувати під час професійної діяльності здоров'язбережувальні технології.

ПК 1. Знати і розуміти закони наукового, соціального та професійного мислення, здатність практично послуговуватися методами історичного дослідження в національному, європейському та світовому контекстах.

ПК 2. Вміти визначати і застосовувати теоретичні поняття, положення, концепції для аналізу й пояснень історичних фактів, явищ, процесів на засадах національно-культурної самоідентифікації, пошани до української національної культури, багатоманітності й мультикультурності в суспільстві; використовувати комплекс наукових дефініцій для вирішення науково-практичних завдань.

ПК 4. Оволодіння основними історичними концепціями, поняттями, судженнями; здатність критично оцінювати результати наукових досліджень, висувати гіпотези, вибудовувати моделі процесів і явищ української та всесвітньої історії.

ПК 5. Здатність проектувати і здійснювати освітній процес з урахуванням сучасної соціокультурної ситуації, забезпечувати в освітньому середовищі сприятливі умови для кожного учасника освітнього процесу, залежно від його індивідуальних потреб, можливостей, здібностей та інтересів, надавати зворотний зв'язок та рекомендації щодо покращення результатів навчання.

ПК 7. Прагнення до саморозвитку та самовдосконалення в науково-педагогічній діяльності, обізнаність у власних силах; здатність до планування освітнього процесу, оцінювання та аналізу результатів навчання учнів.

ПК 9. Здатність до соціальної комунікації; розуміння та сприйняття принципів толерантності, соціальної справедливості, доброчесності, вміння втілювати їх у власні моделі поведінки, здатність попереджувати та вирішувати конфлікти.

Результати навчання:

РН 1. Демонструє вміння застосовувати знання з психології, педагогіки, фундаментальних і прикладних наук (відповідно до предметної спеціальності) у практичних ситуаціях здійснення освітньої діяльності, поглиблює знання з предметної області.

РН 2. Демонструє вміння використовувати цифрові освітні ресурси, інформаційні та комунікаційні технології для пошуку, обробки та обміну інформацією у професійній діяльності, презентації власних та спільних результатів, реалізації дистанційного та змішаного навчання тощо.

РН 3. Називає і описує основні принципи, функції, сучасні форми та методи

управління освітньої діяльності, демонструє вміння планувати й управляти освітньою діяльністю, забезпечувати та оцінювати її якість.

РН 4. Формулює наявні проблеми у сфері освітньої діяльності, демонструє навички їх критичного аналізу, генерує нові ідеї, аргументує можливі шляхи їх вирішення та критично оцінює їх спроможність.

РН 5. Описує методику розробки освітніх проєктів, пояснює зміст та призначення їх етапів, аналізує спроможність управління процесом їх впровадження, прогнозує очікувані результати.

РН 7. Визначає, аналізує та характеризує педагогічні інновації, демонструє вміння їх практичного застосування у професійній діяльності.

РН 8. Описує показники якості педагогічної діяльності, аналізує можливі впливи на них внутрішніх і зовнішніх чинників, визначає індивідуальні професійні потреби, шляхи покращення власної педагогічної майстерності, обирає ресурси для професійного розвитку впродовж життя.

РН 9. Демонструє вміння класифікувати, упорядковувати і узагальнювати навчальний матеріал відповідно до умов навчального процесу, потреб формування ключових компетентностей та інтегрованого навчання.

РН 10. Називає і аналізує шляхи мотивації учнів до саморозвитку, демонструє вміння розробляти план практичної реалізації для формування адекватної позитивної самооцінки й я-ідентичності.

РН 11. Демонструє вміння забезпечувати конструктивну та безпечну взаємодію з учасниками освітнього процесу.

РН 12. Знає та дотримується умов функціонування безпечного та інклюзивного освітнього середовища.

РН 13. Демонструє здатність діяти автономно і в команді.

РН 14. Демонструє дотримання культури академічної доброчесності у власній діяльності та демонструє вміння формувати її в учнів.

ПРН 6. Здійснювати різні види планування освітнього процесу на різних етапах залежно від поставленої мети, індивідуальних особливостей учнів, особливостей діяльності закладу освіти.

ПРН 7.

ПРН 8. Критично оцінювати достовірність, надійність інформаційних джерел, вплив інформації на свідомість і розвиток всіх учасників освітнього процесу, на прийняття рішень.

ПРН 9. Використовувати безпечне електронне (цифрове) освітнє середовище для організації та управління освітнім процесом (у тому числі під час дистанційного навчання), організації групової взаємодії, зворотного зв'язку, спільного створення електронних (цифрових) освітніх ресурсів.

ПРН 10. Визначати оптимальні зміст і форми професійного розвитку, критерії результативності власного навчання, працювати над саморозвитком та самовдосконаленням, активно долучатися до діяльності професійних спільнот.

ПРН 11. Застосовувати в педагогічній діяльності наукові методи пізнання, спостерігати, аналізувати, формулювати гіпотези, збирати дані, проводити експерименти, аналізувати та інтерпретувати результати, створювати моделі та вивчати їхню дієвість.

ПРН 12. Здатність до соціальної взаємодії, займати активну громадянську позицію та робити усвідомлений вибір в умовах сучасного політичного плюралізму, виявляти самостійність і соціальну відповідальність, патріотичні якості при виконанні функціональних обов'язків.

ПРН 14. Здатність до співпраці та інтеграції в прагненні до мети спільно з іншими людьми, відомствами, організаціями, активної участі в командній роботі, безвідносно до фонових знань та бачень визначених завдань у руслі сучасних вимог до організації навчального процесу, поширювати кращий досвід професійної діяльності.

5. Організація навчання

Обсяг навчальної дисципліни

Вид заняття	Загальна кількість годин
лекції	12 / заочна 4
семінарські заняття / практичні / лабораторні	18 / 6
самостійна робота	60 / 80

Ознаки навчальної дисципліни

Семестр	Спеціальність	Курс (рік навчання)	Нормативний /вибірковий
II	014 Середня освіта	I	Нормативний

Тематика навчальної дисципліни

Тема	кількість год.		
	лекції	заняття	сам. роб.
Тема 1. Методика навчання історії і суспільствознавства як педагогічна наука	2		5
Тема 2. Зміст історичної освіти в ЗЗСО (профільний рівень)	2	2	5
Тема 3. Зміст суспільствознавчої освіти в ЗЗСО (профільний рівень)	2	2	5
Тема 4. Урок як ключова форма навчання історії і суспільствознавчих предметів		2	5
Тема 5. Компетентнісний підхід на уроках історії	2	2	5

та суспільствознавства			
Тема 6. Особливості формування умінь і навичок на уроках історії і суспільствознавства		2	5
Тема 7. Методи і прийоми навчання історії і суспільствознавства		2	10
Тема 8. Використання підручників на уроках історії і суспільствознавчих предметів. Технічні засоби навчання.		2	5
Тема 9. Особливості використання історичних карт та історичних джерел під час навчального процесу.	2	2	5
Тема 10. Форми перевірки результатів навчання з історії та суспільствознавчих предметів.		2	5
Тема 11. Безпека життєдіяльності під час педагогічної роботи в ЗЗСО. Академічна доброчесність.	2		5
ЗАГ.:	12	18	60

6. Система оцінювання навчальної дисципліни

Загальна система оцінювання навчальної дисципліни	Шкала оцінювання				
	Оцінка в балах	Оцінка за іспит	Оцінка в національній шкалі	Оцінка за шкалою ECTS	Оцінка за залік
	90-100	відмінно	5	A	зараховано
	80-89	добре	4	B	
	70-79			C	
	60-69	задовільно	3	D	
	50-59			E	
	26-49	незадовільно (з можливістю повторного складання)			
1-25	незадовільно				
<p>Структура розподілу балів у ході аудиторно-самостійної роботи студентів:</p> <p>20 балів – усні відповіді на семінарських заняттях. Підсумковий бал за семінарські заняття визначається на основі вирахування середнього арифметичного із всіх усних оцінок;</p> <p>20 балів – письмові (тестові) контрольні роботи (3 контрольні роботи по темах лекцій + 2 контрольні роботи по темах семінарських занять). Максимальний бал за кожну роботу – 5;</p> <p>10 балів – самостійна робота студентів (5 б. – презентація у форматі PowerPoint на визначену тему; 5 б. – план-конспект</p>					

	уроку на визначену тему). 50 балів – підсумкова екзаменаційна робота.
Вимоги до письмових робіт	<p>Письмові контрольні роботи передбачені на 4 семінарі (за темами 1, 2, 3 і 4 семінарів) та на 8 семінарі (за темами 5, 6, 7 і 8 семінарів). Передбачено 2 розгорнуті запитання, час виконання – 30 хвилин. Максимальний бал за кожен із робіт – 10 балів (по 5 балів на кожне запитання. Структура оцінювання відповіді на розгорнуте запитання:</p> <p>1 б. – відповідь складається із 1–2 речень, містить узагальнюючу інформацію або одиничні конкретні факти.</p> <p>2 б. – відповідь не структурована, вступ і висновок відсутні; студент демонструє знання окремих фактів або допускає значні помилки; не володіє ключовими поняттями методики навчання історії та суспільствознавчих предметів; узагальнення відсутні.</p> <p>3 б. – відповідь структурована в рамках основної частини, не містить яскраво вираженого вступу чи висновку; студент розкриває суть питання із значними пробілами та розривами; демонструє знання найбільш важливих термінів, понять, допускає значні помилки; на задовільному рівні володіє матеріалом; у відповіді практично відсутні узагальнення або вони дуже фрагментарні.</p> <p>4 б. – відповідь структурована, містить або вступ або висновок; студент розкриває суть питання із певними пробілами та розривами; демонструє знання значної кількості термінів і понять, проте допускає окремі помилки; володіє матеріалом із запропонованих проблем методики навчання історії і суспільствознавчих предметів; робить фрагментарні узагальнення, усвідомлює роль і значення конкретних подій.</p> <p>5 б. – відповідь детально структурована, містить вступ, основну частину та висновок; студент повноцінно розкриває відповідний матеріал в рамках конкретного питання; демонструє знання значної кількості конкретних термінів, понять, особливостей методики навчання історії і суспільствознавчих предметів; на високому рівні володіє навчальними програмами, особливостями організації роботи вчителя, інноваційними методами і прийомами; водночас робить узагальнення та висновки з питання,</p>

	<p>розуміє ширший контекст предмету, демонструє володіння науковою літературою з теми.</p> <p>Тестові контрольні роботи проводяться за підсумками кожної лекційної теми у формі тестування в системі дистанційного навчання. Тестування включає 15 запитань; час виконання – 15 хвилин. Тестова робота по самостійній роботі включає 30 запитань, час виконання – 30 хвилин.</p> <p>Вимоги до презентації по самостійній роботі: мінімальний обсяг – 20 слайдів; візуалізований характер, гармонійне поєднання зображень та тексту, наявність самостійно підготовлених схем і таблиць; всі елементи презентації мають бути підготовлені студентом самостійно, із дотриманням вимог академічної доброчесності.</p>
Семінарські заняття	<p>Відвідування та активна участь студентів у роботі семінарських занять також є обов'язковою умовою успішного складання курсу. Пропонуються наступні форми роботи на семінарських заняттях: виступ, опонування, рецензія, участь у дискусії. При цьому враховуватимуться лише логічно обґрунтовані виступи, альтернативна теза чи спростування поданої, а не фактична підтримка тези виступаючого, змістовне рецензування та коментар чи доповнення, що дійсно сприятиме розгляду проблеми. Під час практичних занять, пов'язаних із симуляціями уроків, необхідними умовами для допуску студента до заняття є наявність самостійно написаного план-конспекту уроку на задану тему.</p> <p>Виступи на семінарських заняттях оцінюються за 5-бальною шкалою. На семінарському занятті оцінюються як теоретичні, так і практичні творчі завдання:</p> <p>«відмінно» – здобувач освіти міцно засвоїв теоретичний матеріал, глибоко і всебічно знає зміст освітньої компоненти, основні положення теорій, логічно мислить і будує відповідь, вільно використовує набуті теоретичні знання у практичних діях, здійснює творчий підхід, висловлює своє ставлення до тих чи інших проблем, демонструє високий рівень засвоєння практичних навичок, сформовані компетентності. На високому рівні вміє використовувати сучасні інноваційні цифрові інструменти і технології для пошуку, збереження і оброблення інформації.;</p> <p>- «добре» – здобувач освіти добре засвоїв теоретичний матеріал, володіє основними аспектами теорії та практикою впровадження навчального матеріалу, аргументовано викладає його; має практичні навички, володіє компетентностями, висловлює свої міркування з приводу тих</p>

	<p>чи інших проблем, але припускається певних неточностей і похибок у логіці викладу теоретичного змісту або при аналізі практичного матеріалу;</p> <p>- «задовільно» – здобувач освіти в основному опанував теоретичними знаннями, практичними навичками та компетентностями, орієнтується в теоретичному матеріалі, але непереконливо відповідає, знання є невпевненими або відсутність стабільних знань; відповідаючи на запитання практичного характеру, виявляє неточності, не вміє оцінювати і порівнювати педагогічні аспекти, пов'язувати їх із майбутньою діяльністю. Вміє використовувати сучасні цифрові інструменти і технології для навчання, виховання і розвитку особистості;</p> <p>- «незадовільно» – здобувач освіти не опанував навчальний матеріал дисципліни, не знає наукових фактів, визначень, майже не орієнтується в першоджерелах та рекомендованій літературі, відсутні наукове мислення, практичні навички не сформовані. Не вміє проводити наукові дослідження та аналізувати їхні результати.</p> <p>Активна усестороння участь на занятті може оцінюватися у 0,25 або 0,5 б., які додаються до підсумкової оцінки наприкінці семестру. Максимальна кількість балів, яка може бути додана в такий спосіб – 4 б.</p>
Умови допуску до підсумкового контролю	Студент допускається до підсумкового контролю за умови відпрацювання усіх пропущених занять і негативних оцінок; виконання усіх передбачених форм роботи. Для отримання підсумкової оцінки протягом семестру студент зобов'язаний отримати як мінімум 25 б.
Підсумковий контроль	Здійснюється у формі письмової екзаменаційної роботи.
7. Політика навчальної дисципліни	
<p>Політика курсу полягає у послідовності набуття знань, умінь і навичок у ході лекцій, семінарських занять і самостійної роботи. Відвідування лекцій для студентів є обов'язковим. Політика курсу передбачає прездачу усіх невиконаних завдань в силу серйозних запізнь на заняття або пропущених пар без поважних причин. За умови відсутності студента (-ки) на лекції чи семінарського заняття, отримання негативної оцінки на семінарських заняттях або ж невчасного виконання індивідуальної роботи визначений день для відпрацювання пропущених аудиторних занять, негативних оцінок та подачі індивідуальних робіт – четвер, 15.00 год. – 17.00 год. У випадку запозичених робіт, випадків плагіату, виявів академічної недоброчесності (списування), недобропорядної поведінки в аудиторії викладач пропонує студентові (-ці)</p>	

повторно виконати необхідний вид роботи.

Академічна доброчесність. Дотримання академічної доброчесності засновується на ряді положень та принципів академічної доброчесності, що регламентують діяльність здобувачів вищої освіти та викладачів університету. Ознайомитися з даними положеннями та документами можна за посиланням: <https://pnu.edu.ua/положення-про-запобігання-плагиату/>.

Відвідування занять є обов'язковим. У разі відсутності здобувача освіти можливість і порядок відпрацювання пропущених занять регламентується Положенням про порядок організації та проведення оцінювання успішності здобувачів освіти ДВНЗ «Прикарпатського національного університету ім. Василя Стефаника» (введено в дію наказом ректора № 799 від 26.11.2019 р.; із внесеними змінами наказом № 212 від 06.04.2021 р.).

Неформальна освіта. Можливість зарахування результатів неформальної освіти регламентується Положенням про порядок зарахування результатів неформальної освіти у ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника» (введено в дію наказом ректора № 819 від 29.11.2019; із внесеними змінами наказом № 80 від 12.02.2021 р.)

8. Рекомендована література

Абашкіна Н.В. Професійна освіта в зарубіжних країнах: порівняльний аналіз: посібник. Черкаси: Вибір, 2000. 22 с.

Баханов К. О. Навчання історії в школі : інноваційні аспекти [Текст]. Х. : Основа, 2005. 128 с.

Бондар В., Шапошнікова І. Управління формуванням професійної компетентності вчителя. Освіта і управління. – 2006. – Т.9 (№2). – С. 20-27.

Буднікова, С. Л. Розвиток логічного мислення в умовах компетентісно-зорієнтованого підходу до навчання на уроках правознавства [Текст]. Історія та правознавство. 2010. № 13. С. 6-9.

Галлагер К. Викладання історії в контексті сприймання демократичним цінностям і терпимості: викладання і вивчення історії в школі. Посібник для вчителів [Текст]. К. : Генеза, 1998. 47 с.

Державна національна програма «Освіта» Україна ХХІ століття. К. : Райдуга, 1994. 61 с.

Державний стандарт базової і повної середньої освіти [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://osvita.ua/legislation/>.

Десятов Т. М. Тенденції розвитку неперервної освіти в країнах Східної Європи (друга половина ХХ століття) : монографія / за заг. ред. Н.Г. Ничкало. К. : АртЕк, 2005. 422 с.

Дубасенюк О.А. Компетентнісний підхід у професійній підготовці вчителя. Формування естетичної компетентності особистості засобами народознавства: зб. наук. Праць молодих дослідників / за заг. ред. О.С. Березюк, Л.О. Глазунової. Житомир : ЖДУ ім. І. Франка, 2010. С. 10-16.

Кметь В. Використання пізнавальних завдань у навчанні історії [Текст]. Історія України. 2005. № 46. С. 8-10.

Кожем'яка О. Організація дослідницької діяльності як засіб формування ключових компетентностей учнів у ході вивчення історії [Текст]. Історія України. 2009. № 13, квітень. С. 13-15.

Комаров В. До питання про систему методів навчання історії в школі. Історія в школах України. 2003. №5. С. 26-29.

Комаров В. До питання про систему методів навчання історії в школі. Історія в школах України. 2003. №5. С. 26-29.

Компетентнісний підхід до підготовки педагогів у зарубіжних країнах: теорія та практика: монографія / [Н. М. Авшенюк, Т. М. Десятов, Л. М. Дяченко, Н. О. Постригач, Л. П. Пуховська, О. В. Сулима]. Кіровоград : Імекс-ЛТД, 2014. 280 с.

Компетентнісний підхід у сучасній освіті: світовий досвід та українські перспективи: Бібліотека з освітньої політики / під заг. ред. О. В. Овчарук. К. : "К.І.С.", 2004.

Концептуальні засади реформування середньої школи «Нова українська школа» [Текст]. – Міністерство освіти і науки України, 2016. – 34 с. – Режим доступу:

<https://www.kmu.gov.ua/storage/app/media/reforms/ukrainska-shkola-compressed.pdf>.
Концепція громадянського виховання особистості в умовах розвитку української державності. Шлях освіти. 2000. №3. С. 2-5.
Кроуфорд А. Технології розвитку критичного мислення учнів [Текст]. К. : Плеяда, 2006. 217 с.
Ксьондзик Т. Проблемне навчання як засіб формування культури історичного мислення [Текст]. Історія України. 2005. № 43 (22 лист.). С. 10–13.
Курилів В. Методика викладання історії : навч. посіб. Х.; Торонто : Ранок, 2008. 256 с.
Ладиченко Т. В., Бакка Т. В., Желіба О. В. Суспільствознавство. Методичний посібник для вчителів. К.: Аконтіт, 2005. – 160 с.
Левшин М. Інтегративно-синергетична модель проектування особистісно орієнтованих технологій навчання і виховання. Вища освіта України. 2004. № 1. С. 36-40.
Малієнко Ю. Б. Виховні аспекти змісту підручників “Історія Середніх віків”. Проблеми сучасного підручника : зб. наук. праць / [ред. кол. ; голов. ред. – О. М. Топузов]. К. : Педагогічна думка, 2014. Вип. 14. 866 с. С. 382–383.
Малієнко Ю. Б. Пам’ятки культури у змісті всесвітньої історії. Історія і суспільствознавство в школах України: теорія і методика навчання. 2013. № 10. С. 3–21.
Мальцева О. Розвиток культури мислення на уроках історії [Текст]. Історія України. 2002. № 33–34 (вер.). С. 20–30.
Михайлів, Т. В. Розвиток критичного мислення учнів в контексті компетентісно орієнтованого навчання історії [Текст]. Історія та правознавство. 2009. № 19/21, липень. С. 4-29.
Михайліченко М.В., Рудик Я.М. Освітні технології: навчальний посібник. К.: ЦП «КОМПРИНТ», 2016 583 с.
Мокрогуз О. П. Інноваційні технології на уроках історії [Текст]. Х. : Вид. група «Основа», 2005. 192 с.
Мокрогуз, О. Як поєднати систему оцінювання навчальних досягнень з компетентісно-орієнтованим навчанням історії [Текст]. Історія в школах України. 2009. № 5. С. 14-16 ; № 11. С. 30-39. (Поч. № 4).
Навчальні програми для загальноосвітніх навчальних закладів: Історія України; Всесвітня історія; Основи правознавства. 5–9 класи. К. : Видавничий дім “Освіта”, 2013. 96 с.
Національна доктрина розвитку освіти України у XXI столітті [Електронний ресурс]. Режим доступу : <http://univd.edu.ua/index.php?id=99&lan=ukr>.
Нікітіна І. П., Нікітін Ю. О., Шеліхова В. В., Кожемяка О. Л. Науково-дослідницька діяльність учнів. 5-11 клас. Х.: Вид.група «Основа», 2006. 144 с.
Осадчук, Р. Інноваційні підходи до розвитку комунікативної компетентності учнів [Текст] : [на прикладі теми: "Київська Русь за князювання Святослава" : 7 кл.]. Історія в школі. 2005. № 9. С. 16-19.
Особистісно-професійний розвиток вчителя в умовах реалізації Концепції Нової української школи : Матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції з міжнародною участю (14–16 червня 2018 р., м. Мелітополь, Україна) / Ред.-упоряд. Дубяга С. М., Чорна В. В., Яковенко І. О. Мелітополь: ФОП Однорог Т.В., 2018. 289 с.
Островський, В. Тестовий контроль і оцінювання навчальних досягнень учнів з історії в контексті компетентісного підходу [Текст]. Історія в школах України. 2010. № 2. С. 4-11.
Паска Б. Красназавчі екскурсії територією Івано-Франківщини як засіб формування і розширення знань про український дисидентський рух. Історико-красназавча діяльність у закладах освіти: проблеми і перспективи. Збірник тез доповідей учасників Всеукраїнської науково-практичної конференції, м. Івано-Франківськ, 22 квітня 2021 р. Івано-Франківськ : Симфонія форте, 2022. С. 45–49.
Паска Б. Особливості використання історичних карт на уроках інтегрованого курсу «Історія України. Всесвітня історія» у старшій школі. Scientific and pedagogical internship «The trajectory of professional education in the field of political, historical, philosophical, and sociological sciences» : Internship proceedings, June 27 – August 7, 2022, Wloclawek, Republic of Poland. 2022. P. 34–40.
Педагогічна майстерність : підручник [Текст] / за ред. І. А. Зязюна. – К. : Вища школа, 2004. – 422 с.
Пометун О. І. Практика реалізації компетентісного підходу в суспільствознавчих дисциплінах. Компетентісний підхід у сучасній освіті: світовий досвід та українські перспективи: Бібліотека з освітньої політики / під заг. ред. О. В. Овчарук. К. : “К.І.С.”, 2004. 112 с. С. 105–107.
Пометун О. Методика навчання історії в школі [Текст]. К. : Генеза, 2006. 328 с.
Про повну загальну середню освіту: Закон України від 13.07.2020 р. URL:

<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/463-22#Text>
Про вищу освіту: Закон України від 01.07.2014р. URL:<https://docs.dtkr.ua/doc/1556-182>
Про освіту: Закон України від 05.09.2017р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text>.
Прокопів Л. М. Інноваційні педагогічні технології: навчально-методичний посібник. Івано-Франківськ, 2020 .172 с
Скиба В. Суспільствознавчі дисципліни: концепція викладання. Рідна школа. 1997. №9. С.41– 47.
Смагіна Т. Формування громадянської компетентності учнів на уроках правознавства [Текст]. Історія в школах України. 2007. № 5. С. 32-33.
Старєва А. М. Методика навчання історії: особистісно-орієнтований підхід : навчально-методичний посібник. Частина II [Текст] / А. М. Старєва. – Миколаїв : «Ліон», 2007. 200 с.
Терно С. Історичне мислення: як його розвивати? Історія в школах України. 2007. № 5. С. 8–12.
Терно С. О. Теорія та методика навчання історії : Практикум для здобувачів ступеня вищої освіти бакалавра спеціальності «Історія та археологія» [Текст]. Запоріжжя : ЗНУ, 2016. 36 с.
Терно С. Як підвищити вмотивованість вивчення історії [Текст]. Історія в школах України. 2004. № 8. С. 22–26.
Терно С. Як підвищити вмотивованість вивчення історії [Текст]. Історія в школах України. 2004. № 8. С. 22–26.
Тодосійчук, В. Формування предметних та ключових компетентностей учнів на уроках історії [Текст] : із досвіду роботи. Історія України. 2009. № 18, травень. С. 10-13.
Українська історична дидактика [Текст]. – К. : Генеза, 2000. – 367 с.
Чумак А. Розвиток історичного мислення в процесі вивчення вітчизняної історії та його вплив на історичну свідомість. Виховання і культура. 2001. №1. С. 78-83.

*Викладач (Паска Богдан Валерійович,
старший викладач кафедри історії України
і методики викладання історії)*